

Arabuluculuğun Meslek Olarak Değerlendirilmesi

Assessment of Mediation as a Profession

Ferhat Yıldırım

Dr. Öğr. Üyesi, Özyeğin Üniversitesi,
Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku
Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
ferhat.yildirim@ozyegin.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 23.08.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 08.10.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online:
30.10.2024

Öz: 2012 yılında 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) ile hukuk sistemimize dahil olan alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan arabuluculuk, aradan geçen süreçte en çok tercih edilen yöntemlerden biri olmuş ve uygulama alanı oldukça genişlemiştir. Özellikle 2017 yılı itibarıyla zorunlu arabuluculuk uygulamasının kabul edilmesi ile arabuluculuk hem uyuşmazlık yaşayan taraflar hem de bu alanda profesyonel olarak faaliyet göstermek isteyen hukukçular açısından tercih nedeni olmuştur. Arabuluculuk en genel ifade ile, uyuşmazlık yaşayan tarafların uyuşmazlıklarını, tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişi olan arabulucu vasıtası ile, bizzat kendilerinin çözdüğü ihtiyari bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak ifade edilebilir. Arabuluculuk sürecinde uyuşmazlık yaşayan tarafların yanında arabulucu da önemli bir role sahiptir. Tarafların uyuşmazlıklarını bizzat kendilerinin çözmeleri sürecinde onlara destek, rehber ve yardımcı olacak kişi arabulucudur. Dostane ilişkilere, toplum barışına hizmet eden böylesi önemli bir rolü üstlenen arabulucunun "arabulucu- arabuluculuk" faaliyetinin bir meslek olarak kabul edilip edilmediği, mevcut düzenlemelerin meslek olarak kabulünde yeterli düzenleme barındırıp barındırmadığı hususları doktrinde tartışma götürmektedir. Bu çalışma ile arabuluculuğun bir meslek olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı ayrıntılı şekilde ele alınmış olup, uygulamadan arabulucular ile yapılan görüşmeler neticesinde arabulucuların konuya olan yaklaşımları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, Arabuluculuk Mesleği, Arabulucu Olma Şartları, HUAK, Arabulucu

Abstract: Introduced into our legal system in 2012 with the Law No. 6325 on Mediation in Civil Disputes (HUAK), mediation has become one of the most preferred methods and its application area has significantly expanded over time. Especially with the adoption of mandatory mediation in 2017, mediation has become a preferred method for both parties experiencing disputes and legal professionals wishing to work in this field. Mediation can be generally described as a voluntary dispute resolution method where the parties involved resolve their conflicts with the help of a neutral and independent third party, the mediator. During the mediation process, the mediator plays a crucial role in supporting, guiding, and assisting the parties as they work to resolve their disputes themselves. The question of whether mediation and the role of the mediator should be recognized as a profession, and whether the existing regulations provide sufficient provisions for recognizing it as such, is a topic of debate in the doctrine. This study thoroughly examines whether it is possible to consider mediation as a profession and analyzes the perspectives of mediators on the subject based on interviews conducted with them.

Keywords: Mediation, Mediation Profession, Terms of Being a Mediator, Mediation Code in Legal Disputes, Mediator

Extended Abstract

The desire to resolve conflicts has existed since the beginning of human existence. Over time, various methods have been tried and continue to be attempted to resolve conflicts. These methods can evolve and diversify depending on the conditions and needs of the period. The most well-known and traditional method of conflict resolution is through judicial means; however, since ancient times, it has been known

that parties experiencing conflicts prefer to use and rely on amicable, peaceful, practical, quick, and less costly methods. Alternative dispute resolution (ADR) methods refer to methods outside of traditional judicial processes. ADR is a general umbrella term that encompasses various dispute resolution methods. Among these methods, mediation is currently the most preferred by disputing parties.

Mediation can be defined as a conflict resolution method where a neutral and independent third party assists and manages the process to help the parties understand each other and resolve their issues themselves. Thus, mediation is also considered a method contributing to social peace by resolving conflicts between parties in a peaceful manner. A mediator is a person who has received special training in this field, is registered in the mediator registry, and is neutral and independent. The conduct of mediation activities may vary from country to country. These differences may arise from the legal systems, political and economic structures, as well as sociological and anthropological diversities of the countries. However, despite certain differences in the general context, it is not incorrect to say that there are significant similarities in the qualities sought by countries for mediators in terms of basic requirements.

In the case of Turkey, to work as a mediator, being registered in the official mediator registry is a prerequisite. Additionally, in the Turkish legal system (unlike comparative legal practices), having a law degree may also be a specific requirement for practicing mediation. The requirement for a law degree and five years of professional experience, and the fact that mediation is generally performed by lawyers, has led to debates in doctrine about whether mediation can be considered a profession on its own. One view in doctrine suggests that mediation is not a profession in itself but rather a supplementary activity performed by lawyers, particularly alongside practicing law, while another view evaluates mediation as a profession in its own right, separate from law practice.

For a practice or activity to be considered a profession, it must possess certain widely accepted characteristics. These characteristics, though not exhaustive, generally include public benefit, education, expertise, ethical rules, and professional organizations. While some additional criteria may be proposed in doctrine, professions are typically defined around these five elements. When evaluating the practice of mediation in the context of Turkey, it is observable that all these elements are present. The existence of ethical rules, legal regulations governing the practice of mediation, necessary special training and exams, applied expertise and various techniques, income potential, contribution to social peace, and the presence of professional organizations and centers provide sufficient reasons to consider mediation as an independent profession.

This study provides a general assessment of whether mediation should be considered a profession. In evaluating mediation from a professional perspective, both theoretical explanations in the literature and in-depth face-to-face surveys conducted with practicing mediators have been utilized. Through face-to-face in-depth interviews with 30 participants in Istanbul, Turkey, it has been attempted to determine whether mediators view mediation as a profession and/or what factors influence their acceptance or non-acceptance of it as a profession. The findings from the survey indicate a view towards recognizing mediation as a profession and that the fundamental criteria for this recognition align with the "basic elements determining whether an activity is considered a profession" as defined in doctrine. Thus, the theoretical approaches in literature and the survey results with practicing mediators are consistent in nature.

The significance of evaluating mediation as a profession may be questioned. Recognizing mediation as a profession is crucial for protecting the profession, enhancing its prestige, and its recognition. Additionally, the active use of mediation, which is a dispute resolution method with an international dimension, in resolving disputes with foreign elements makes the recognition of mediation and its acceptance as a profession more meaningful. Furthermore, recognizing mediation as a profession would also offer the advantage of professional liability insurance, which serves as a protective factor against potential material and moral damages that a mediator could cause to disputing parties or third parties while performing their duties as a mediator.

With the enactment of the law in 2012, mediation was incorporated into our legal system and began to be actively implemented in 2013. Over the past twelve years, significant developments have occurred in mediation practice, particularly with the acceptance of mandatory (pre-litigation) mediation in 2017, which has made it more widely known. The expansion of mandatory mediation to different types of disputes year by year has increased the field of application, making mediation more attractive and leading to a rise in the inclination to become a mediator compared to previous periods. Today, with approximately sixteen thousand mediators and a continuously increasing number, it is possible to say that mediation is a rapidly rising new profession.

Giriş

Arabuluculuk gün geçtikçe ivmesi artan ve tercih edilen bir alternatif uyuşmazlık yöntemidir. Nitekim Arabuluculuk Daire Başkanlığının uyuşmazlık çözümlerine ilişkin yayınlamış olduğu veriler bu ifadeyi doğrular mahiyettedir. Böylesi artış gösteren ve uyuşmazlık çözümünde tercih edilen bir yöntem doğal olarak beraberinde arabulucu olma popülaritesini arttırmakta ve hukuk mezunları tarafından tercih edilen bir meslek haline gelmektedir. Özellikle son yıllarda yapılan arabuluculuk sicile kayıt için gerekli olan mesleki sınavlar ve aktif olarak arabulucu sayısındaki artış, arabuluculuğun ilerleyen süreçte daha da rağbet göreceğine işaret etmektedir.

Arabuluculuk alanında bu yönde gelişmeler yaşanırken arabuluculuğun bir meslek olup olmadığı -en azından Türkiye uygulamasında- doktrinde tartışılmaktadır. Bir kısım görüş, arabuluculuğun tek başına meslek olmadığını, ancak avukatlık yanında yapılan bir yan uğraş olduğunu ileri sürerken¹ bir kısım görüş ise, arabuluculuğun başlı başına bir meslek olduğunu belirtmektedir². Doktrindeki bu görüş ayrılığı üzerine arabuluculuğun mesleki açıdan değerlendirilmesi çalışmada inceleme konusu yapılmış, meslek olup olmadığı ve nedenleri incelenmiştir. Çalışmada sadece teorik açıdan değerlendirme yapılmamış aynı zamanda uygulayıcı arabulucularla yapılan anket çalışmasının verilerine yer verilerek, pratikte arabuluculuğun meslek olarak değerlendirilip değerlendirilmediği de ele alınmıştır.

I. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak "Arabuluculuk"

Uyuşmazlıkların çözümü isteği, insanlığın var olduğu süreç boyunca söz konusu olmuştur. O nedenlerdir ki, uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin -bu yöntemlerden biri olan arabuluculuğun³- insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. Yaşanan bir uyuşmazlığın giderilmesi söz konusu olduğunda bilinen en yaygın yöntemin yargı organları vasıtası ile giderilen yöntem olduğudur. Yargı yolu dışındaki tüm uyuşmazlık çözüm yöntemlerini alternatif uyuşmazlık çözüm (AUÇ) yolu olarak adlandırmak kanımızca isabetli olacaktır.

AUÇ yöntemi bir üst başlık olup, bu başlık altında farklı özelliklere sahip yöntemler bulunmaktadır⁴. Farklı özellikler barındıran türler olsa da alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olmalarından ötürü ortak bazı unsurların varlığını görmek mümkündür. Bu unsurlar, tarafsız, bağımsız bir üçüncü kişi eşliğinde ya da bizzat tarafların yürüttükleri bir süreç olması, çözümlerini kendilerinin üretmeleri, sürecin tamamen ihtiyarilik (gönüllülük) esası üzerine kurulu olması gibi unsurlardır.

AUÇ yönteminin hızlı, seri, daha az masraflı olması, dostane çözüme katkı sağlaması gibi avantajları bünyesinde barındırması nedeniyle tercih edildiği görülmektedir. Dünya genelinde uygulanan çok

¹ Arabuluculuğun meslek olduğuna dair görüş için bkz. Ömer Ekmekçi vd. *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 62.

² Arabuluculuğun meslek olduğuna dair görüşler için bkz. Ferhat Yıldırım, *Arabuluculuk ve Ombudsmanlık*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 83 vd.

³ Arabuluculuğun "geleneksel arabuluculuk" ve "modern arabuluculuk" olarak adlandırıldığı tarihi sürece dair ayrıntılı bilgi için bkz. Orhan Dür, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*, (Ankara: Adalet Yayınları, 2017), 113; Elif Kısmet Kekeç, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, (Ankara: Adalet Yayınları, 2014), 242; Emre Kiyak, *Dönüştürücü Arabuluculuk Problem Çözücü Arabuluculuk İle Uyumlaştırılması*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 77.

⁴ AUÇ yöntemlerine örnek olarak; Kısa duruşma (*mini trail*), tarafsız ön değerlendirme (*early neutral evaluation*), vakıaların saptanması (*fact finding*), müzakere, uzlaştırma, tahkim, arabuluculuk tahkim (*mediation-arbitration/ Med-Arb*) gibi.

sayıda AUÇ yöntemi olmakla birlikte, bu yöntemler içerisinde özellikle son zamanlarda en çok tercih edilenin arabuluculuk olduğu görülmektedir⁵. Özellikle Türk hukuk sistemi açısından genç bir uygulama olmasına karşın Dünyada uzun bir geçmişe sahiptir.

A. Arabuluculuğun tanımı

Arabuluculuk (*mediation*) Latince ortada olmak, tam ikiye bölmek gibi anlamlara gelen "*mediare*" kelimesinden türemiştir⁶. Yabancı literatür tarafından "*mediation*" ifadesi kullanılmasına karşın, Türk hukukunda "arabuluculuk" ifadesi tercih edilmekte ve kullanılmaktadır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan arabuluculuğa dair gerek yasal düzenlemelerde gerek doktrinde farklı tanımlamalara rastlamak mümkündür.

Amerikan Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Danışma Kurulu (*National Alternative Dispute Resolution Advisory Council*) tarafından yapılan arabuluculuk tanımı⁷: "*Arabuluculuk, uyuşmazlık içerisindeki tarafların, uyuşmazlığın içeriğine veya çözümüne ilişkin belirleyici etkisi olmayan, fakat sürece ilişkin olarak tavsiye veya karar verme yetkisi bulunmayan bir uyuşmazlık çözüm önerileri üretilmesi, alternatiflerin değerlendirilmesi ve bir anlaşmaya varılması çabasını içeren bir süreçtir. Diğer bir deyişle arabuluculuk ortaya çıkan bir uyuşmazlık karşısında, tarafların mahkeme yargısına başvurmak yerine, tarafsız bir üçüncü kişi veya kişilerin yardımı ile bu uyuşmazlığı çözmeye konusunda anlaşmaları ile ortaya çıkan yöntemlere verilen addir...*" şeklindedir.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticari Arabuluculuğa İlişkin Model Kanun Kapsamında arabuluculuk tanımlaması⁸: "*...tarafların aralarındaki sözleşme veya mevcut hukuki ilişkiden doğan uyuşmazlıkların barışçıl yollarla ortadan kaldırılması için üçüncü kişi veya kişilerin yardımına başvurulması...*" şeklindedir.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun mehzarı olarak da kabul edebileceğimiz Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yöntemlerine İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi (*Richtlinie 2008/52/EC des Europäischen Parlaments und des Rates vom 21. Mai 2008 über bestimmte Aspekte der Mediation im Zivil- und Handelssache*)⁹ düzenlemesinde arabuluculuk: "*...arabuluculuk adlandırılma ve başvuru şekline bakılmaksızın, uyuşmazlığın tarafı iki ya da daha fazla kişinin gönüllü bir temelde uyuşmazlıklarını çözmek için bir arabulucunun yardımı ile bizzat çaba gösterdikleri yapılandırılmış bir süreç...*" olarak tanımlanmıştır.

6325 sayılı HUAK'ın mehzarlarından sayılan Avusturya Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Federal Kanunu (*ZivMediatG- Zivilrechts-Mediations-Gesetz*) § 1 Abs. 1¹⁰ uyarınca arabuluculuk; "*Taraflar açısından gönüllülük ilkesi merkezli bir faaliyet olmakla, konusunda uzman eğitim almış tarafsız bir*

⁵ Bu söylemi destekler mahiyette ABD'de yapılan istatistiksel araştırma neticesinde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin tercihinde yıllar arasında oransal olarak bir artışın varlığı tespit edilmiştir. Veriler şu şekildedir; 1981 yılında tahkim %25, uzlaştırma %26, arabuluculuk ise %91, 1986/87 yıllarına gelindiğinde ise, tahkim %16, uzlaştırma %22, arabuluculuk %93 kalan kısım ise diğer AUÇ yöntemleridir. 1990 yılında yapılan araştırmada ise tahkim %20, uzlaştırma %20, arabuluculuk ise %93, diğer yöntemler ise %7'dir. İstatistiksel bilgi için bkz. Gülgün Ildır, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003), 88.

⁶ Anke Weber, vd. *Etymologie des Begriffes Mediations, Handbuch Mediation*, 1, (Wien: WEKA Verlag, 2012), 1-2; Arabulucu kavramının köken olarak Yunanca olduğu, klasik dönem sonrasında ise Latince'den geliştirilerek, günümüze kadar değişmeden gelen bir terim olduğuna dair açıklamalar için bkz. Roland Fritz vd., *Handbuch zum Mediationsgesetz*, (Hürth: Luchterhand Verlag, 2020), 13; Eva Weiler vd., *Praxisbuch Mediation, Falldokumentationen und Methodik zur Konfliktlösung*, (München: C.H. Verlag, 2020), 1.

⁷ Kısmet Kekeç, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, 23.

⁸ UNCITRAL, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu, <https://rm.coe.int/uncitral-ticari-tahkim-model-kanunu/1680a72db8> (Erişim 6 Nisan 2024)

⁹ Orijinal metin için bkz. Amtsblatt der Europäische Union <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:de:PDF> (Erişim 10 Mart 2024).

¹⁰ Sascha Ferz, *Mediation, Außergerichtliche Streitbeilegung*, (Wien: LexisNexis Verlag, 2023), 1; Ferhat Yıldırım, *Avusturya ve Türkiye'de Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Kanunu*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 3 ve 17; Karin Sonnenleitner, *Wege aus dem Konflikt Mediation Schlichtung- Gericht*, (Graz: Uni Press Graz Verlag, 2015), 57.

arabulucu (aracı) vasıtası ile taraflar arasındaki uyuşmazlığın, iletişim sağlanarak herkes tarafından kabul gören bir sistem ve metotlar vasıtasıyla tüm sorumluluğun taraflarda olması koşuluyla hedefe, çözüme kavuşturulmasıdır".

Alman Arabuluculuk Kanunu (*Mediationsgesetz- MediationG*) § 1 Abs. 1¹¹, "*Arabuluculuk güvene dayalı, bir veya birden fazla arabulucu tarafından yürütülen ve tarafların uyuşmazlıklarını çözmeye yarayan bir yoldur.*" şeklinde arabuluculuk tanımı getirmiştir.

6325 sayılı HUAK md. 2, f. 1 (b)'de arabuluculuk: "*Sistematik teknikler uygulayarak görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen¹² uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımı ile ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi...*" olarak tanımlanmıştır.

Yasal düzenlemelerdeki tanımlamaları çoğaltmak mümkün olmakla birlikte, doktrinde de farklı tanımlamaları görmek mümkündür. Doktrindeki tanımlamalar yapılırken, her bir tanımlamada arabuluculuğa özgü bir ya da birkaç özellik, unsur vurgulanmaya ve kullanılmaya, ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Özellikle yabancı doktrindeki tanımlamalara göz atmak gerekirse, *Besemer*, uyuşmazlık yaşayan taraflarca kabul edilen tarafsız ve bağımsız üçüncü bir kişinin desteği ile en uygun çözümün tesis edilmesi süreci olarak arabuluculuğu tanımlarken, *Breidenbach* ise, karar verme yetkisi olmayan üçüncü bir kişinin idaresinde ihtiyari olarak mahkeme dışında tarafların uyuşmazlıkları ile ilgili bizzat kendilerinin karar vermelerinin söz konusu olduğu süreç şeklinde tanımlama yapmaktadır¹³. *Goldenberg/ Sanders/ Rogers*'a göre arabuluculuk üçüncü kişi nezaretinde gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanmıştır. *Roberts* arabuluculuğu, uyuşmazlık yaşayan tarafların karşılıklı konuşarak, iletişim kurarak farklı görüşleri karşılıklı şekilde dile getirdikleri ve bu maksatla da arabulucu ile görüşmeler yaptıkları süreç olarak tanımlamıştır¹⁴. *Eidenmüller/ Wagner*, arabulucu yardımı ile tarafların uyuşmazlıklarını kendilerinin çözmeye çalıştıkları süreç olarak tanımlamış ve arabuluculuğun özünün taraflarca yapılandırılmış bir süreç olduğunu vurgulamışlardır¹⁵. *Rabe/ Wode* ise, bir ya da birden fazla arabulucu desteği ile uyuşmazlık yaşayan tarafların aralarındaki bu uyuşmazlığı dostane bir şekilde çözüme gayreti gösterdikleri gizli ve yapılandırılmış süreç olarak tanımlamıştır¹⁶. *Haynes*, tarafların aralarındaki çatışmaları müzakere ederek, dostane bir çözüm yolu ile gidermeleri ve bu süreçte tarafsız ve bağımsız üçüncü bir kişiden destek aldıkları süreç olarak arabuluculuğu tanımlamıştır.¹⁷ Son olarak *Duss-von Werdt*, arabuluculuğun sadece bir prosedür olmadığını aynı zamanda kişiler arası iletişimin, anlayış ve karşılıklı hoşgörünün de söz konusu olduğu bir süreç olarak ifade etmiştir¹⁸.

Düzenlemelerin ve doktrinin arabuluculuk tanımlarını külli şekilde ele alarak yorumladığımızda, arabuluculuğu, uyuşmazlık yaşayan tarafların bu uyuşmazlığı kendi aralarında arabulucu adı verilen tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin desteği ve moderatörlüğünde çözmeye çalıştıkları, gizlilik

¹¹ Orijinal metin için bkz. Bundesministerium der Justiz <https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/MediationsG.pdf> (Erişim 10 Mart 2024).

¹² 12.10.2017 tarihli 7036 sayılı yasanın 17. maddesi uyarınca Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 2. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine "gerçekleştiren" ibaresinden sonra gelmek üzere "*tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması halinde çözüm önerisi de getirebilen*" ibaresi eklenmiştir. Söz konusu değişiklik için bkz. Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171025-8.htm> (Erişim 12 Mart 2024).

¹³ Sonnleiter, *Wege aus dem Konflikt Mediation Schlichtung- Gericht*, 57.

¹⁴ Çiğdem Yazıcı Tıktık, *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 8-9.

¹⁵ Horst Eidenmüller vd., *Mediationsrecht*, (Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2013), 4.

¹⁶ Christine Susanne Rabe vd., *Mediation Grundlagen, Methoden, rechtlicher Rahmen*, (Heidelberg: Springer Verlag, 2014), 5

¹⁷ Sonnleitner, *Wege aus dem Konflikt Mediation Schlichtung- Gericht*, 57.

¹⁸ Joseph Duss-Von Werdt, *Einführung in Mediation*, (Heidelberg: Carl-Auer Verlag, 2011), 23.

kuralının esas olduğu, kendisine özgü bir takım teknik ve yöntemleri olan dostane çözüm süreci şeklinde tanımlamak mümkün olabilecektir¹⁹.

B. Arabuluculuk sürecinin aktörlerinden: arabulucu, tanımı ve arabulucu olma (sicile kaydolma) koşulları

1. Arabulucu tanımı

Taraflar, üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecekleri uyuşmazlıkların çözümü noktasında destek aldıkları tarafsız ve bağımsız üçüncü bir kişi olan arabulucunun katılımı ile süreci yürütmektedirler. Tarafsız bağımsız üçüncü bir kişinin katılımı ile uyuşmazlık yaşayan tarafların yer aldığı süreç arabuluculuk, süreci yürüten kişi ise arabulucu olarak adlandırılmaktadır. Arabulucu arabuluculuk sürecinin önemli aktörlerinden biridir. Nitekim Türk hukukunda arabulucu HUAK md. 2, f. 1 (a)'da düzenlenmiştir. İlgili düzenleme gereği arabulucu, "*Arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişiyi*"²⁰ ifade etmektedir²¹.

İlgili düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, arabulucu olabilmek adına bazı şartların, kriterlerin sağlanması gerekir ki, bu şartlar yerine geldiğinde arabuluculuk sürecini yürütmeye yetkin bir arabulucunun varlığından bahsetmek mümkün olabilsin.

2. Arabulucu olma şartları

Arabuluculuk uygulamasına ve yöntemine dair tek düze kurallar olmakla birlikte, ülkeler arabuluculuk sürecinde yer alacak olan arabuluculara dair münhasır şart ve koşullar belirlemiştir. Söz konusu şart ve koşulların eksiksiz şekilde yerine getirilmesi ilgililerin arabulucu olarak arabulucular siciline kaydını ve arabuluculuk sürecini yasal olarak yürütmesine imkan vermektedir.

Arabulucu olabilmek şartlarının belirlenmesi, özellikle arabuluculuğun meslek olarak değerlendirilmesi açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Bu başlık altında da gerek Türkiye'de gerek yabancı ülkelerin uygulamalarında arabulucu olma koşulları ele alınmaktadır.

2.1. Türk ve mukayeseli hukuk düzenlemelerinde arabulucu olma koşulu

Türk ve yabancı ülkelerin uygulamaları ele alındığında, arabulucu olma (sicile kaydolma) şartlarında farklılıklar olmakla birlikte, birbiri ile örtüşen ortak koşulların da arandığı görülmektedir. Mevcut

¹⁹ Arabuluculuğun tanımına dair benzer tanımlamalar için bkz. Yıldırım, *Arabuluculuk ve Ombudsmanlık*, 75; Yazıcı Tıktık, *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*, 10; Kismet Kekeç, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, 23; Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2012), 27; Dür, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*, 13; Monika Oboth vd., *Mediation für Dummies*, (Weinheim: Wiley-VCH Verlag, 2014), 34; Christian Fuchshuber, *Mediation im Zivilrecht, Neue Wege der Konfliktlösung*, (Wien: Lexis Nexis, ARD Orac 2004), 1; Gizem Ersen Perçin, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri", *Public and Private International Law Bulletin*, Volume 31, Issue 2, (Eylül 2012), 185; Kent L. Brown, "Confidentiality in Mediation", *Journal of Dispute Resolution*, Volume 1991, Issue 2, (July 1991), 308; Dietmar Knapp, *Grundzüge des Mediationsrechts*, (Wien: Linde Verlag, 2012), 7; Şükran Şipka, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 12, (Eylül 2007), 165; Seda Özmmuc, *Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı İle Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 276. Caspar Behme, "Rechtliche Grenzen der Konfliktlösung durch Mediation Wirksamkeit der Mediationsvereinbarung, Dispositionsbefugnis der Parteien, Durchführung des Verfahrens", *Deutscher Anwaltsblatt (AnwBl)*, (January 2017), 16; James A. Wall vd., "Mediation A Current Review and Theory Development", *The Journal of Conflict Resolution*, Vol 45/ 3, (June 2001), 375; Martin J vd., *Mediation am Bau- Wirkung und Methode*, (Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag 2022), 3; Ulrich Wanderer, *Mediation Lösungsansätze für Familien-, Erbschafts-Nachbarschafts-, Datenschutz-, und Wirtschaftskonflikte sowie Konflikte im öffentlichen Bereich*, (München, Ernst Reinhardt Verlag, 2019), 15 vd.; Jacob Bercovitch, "International Mediation", *Journal of Peace Research*, Vol. 28, No. 1, (February 1991), 3; Isabell Lutkehaus vd., *Basiswissen Mediation*, (Frankfurt am Main: Wolfgang Metzner Verlag, 2020), 15.

²⁰ Arabuluculuk görevi sadece gerçek kişi tarafından ifa edilebilir olup tüzel kişiliğin böyle bir yetkisi bulunmamaktadır.

²¹ Benzer düzenlemelere mukayeseli hukuk uygulamalarında rastlamak mümkündür. Bkz. §§ 23 ve 24 ZivMediatG hükümleri gibi; Bkz. Almanya'da § 1 Abs. 2 Mediation Gesetz- MediatG "*Ein Mediator ist eine unabhängige und neutrale person ohne Entscheidungsbefugnis, die die Parteien durch die Mediation führt*"; Reinhard Greger vd. *Recht der alternativen Konfliktlösung*, (München: C.H. Beck Verlag, 2016), 27, 28.

farklılıklar; ülkelerin siyasi, hukuki ve toplumsal yapılarının gösterdikleri nüans medeniyle söz konusu olmaktadır.

Gerek yerli gerek yabancı ülke mevzuatı resmi arabulucu olarak faaliyette bulunmanın ilgili makamlarca tutulan arabulucular siciline kayıt ile mümkün olabileceğini düzenlemiştir. Nitekim Türk mevzuatı olan HUAK kapsamında da Beşinci Bölüm "*Arabulucular Sicili*" başlığını taşımaktadır. Çalışmanın önceki başlığında da belirtildiği üzere, HUAK md. 2, f. 1 kapsamında arabulucu, "*Arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişiyi...ifade eder*" şeklinde tanımlanmaktadır. Yasanın tanımlamasından hareket edildiğinde, arabulucu olabilmek için Bakanlık tarafından tutulan sicile kaydolmak elzemdir. Nitekim HUAK md. 6, f. 1'de bu çıkarımı destekler mahiyettedir. İlgili hüküm "*sicile kayıtlı arabulucular arabulucu unvanının ve bu unvanın sağladığı yetkileri kullanma hakkına sahiptir*" şeklindedir. Ayrıca HUAK md. 20, f. 3 "*Arabulucu sicile kayıt tarihinden itibaren faaliyete başlayabilir*" şeklinde hüküm getirmektedir. Tüm düzenlemeler, arabulucunun fiili olarak arabuluculuk yapabilmesinin ön koşulunun, ilgili makam tarafından tutulan sicile kayıt ile mümkün olacağına işaret etmektedir.

Türkiye'de yasanın getirdiği bu düzenleme çerçevesinde Arabuluculuk Daire Başkanlığı nezdinde Arabulucular Sicili tutulmakta olup, arabulucu olmak için gerekli olan kriterleri yerine getiren arabulucular bu listeye kaydolmaktadır²². HUAK md. 30 sicile kaydolma şartlarını ele alan bir düzenleme olup, kimlerin arabulucu olarak görev yapabileceğine dair şartları tahdidi olarak saymaktadır. HUAK md. 30, f. 2 uyarınca, Türkiye'de arabulucu olarak faaliyette bulunabilmek için;

- Türk vatandaşı olmak,
- Mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olmak²³,
- Tam ehliyetli olmak,
- 26/9/2004 tarih ve 5237sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarından mahkum olmamak,
- Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak,
- Arabuluculuk eğitimini tamamlamak ve Bakanlıkça yapılan yazılı sınavda başarılı olmak gerekir.

HUAK md. 30, f. 2'de tahdidi olarak sayılan şartları yerine getiren kişiler arabuluculuk görevini Türk mevzuatı kapsamında yerine getirilebileceklerdir.

Mukayeseli hukuk açısından arabulucu olma koşulları özellikle mehz kanun olan Avusturya Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Federal Kanunu (ZivMediatG), küçük nüanslar dışında, Türk hukukundaki düzenleme ile benzerlik göstermektedir. Tanımlamalar başlığını taşıyan § 3 Abs. 1(2) ZivMediatG uyarınca arabulucu, "*listeye kaydolmuş...*"²⁴ olarak tanımlanmaktadır. İlgili düzenleme uyarınca

²² Güncel arabulucu listesi için bkz. Arabuluculuk Daire Başkanlığı, <https://adb.adalet.gov.tr/home/arabuluculistesesi> (Erişim 20 Nisan 2024).

²³ Buradaki ana kriter hukuk fakültesi diplomasına sahip olmaktır. Diplomaya sahip olan kişi hukuk alanı dışında da çalışıyor ya da çalışmış olabilir. Nitekim Arabuluculuk Daire Başkanlığı'nın 2017 yılına ait istatistiki verilerinde, arabulucular siciline kayıtlı olanlardan 5.632 kişi avukat, 41 kişi hukuk müşaviri, 34 kişi akademisyen, 7 kişi emekli öğretmen, 5 kişi emekli hakim, 1 kişi emekli noter, 1 kişi belediye başkan yardımcısı, 1 kişi uzlaştırmacı ve 1 kişi de tıp doktoru. İstatistik bilgi için bkz. Muhammet Erol, *Türk Hukukunda Arabuluculuk ve Teşkilatlanması*, (Ankara Adalet Yayınevi, 2018), 119.

²⁴ § 3 Abs. 1(2) (ZivMediatG "*vom Mediator die Rede ist damit die eingetragene Mediatorin oder der eingetragene Mediator gemeint*". Bkz. Ferz, *Mediation, Außergerichtliche Streitbeilegung*, s. 2.

Avusturya'da (resmi) arabulucu olarak faaliyette bulunabilmek, fiili olarak arabuluculuğu ifa edebilmek, arabulucular siciline kaydolmakla mümkündür.

Avusturya'da arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmek için arabulucu siciline kaydolmanın dışında, aranan birtakım şartların da sağlanması gerekmektedir. Nitekim § 9²⁵ ZivMediatG kapsamında kimlerin arabulucu sicile kaydedilebilecekleri, arabulucu olarak faaliyette bulunabilecekleri tahdidi olarak sayılmıştır. İlgili hüküm gereği arabulucular siciline kaydolabilme şartları:

- 28 yaşını doldurmuş olmak
- Uzmanlık bilgisini haiz olmak
- Güvenilir olmak
- § 19 ZivMediatG kapsamında sorumluluk sigortası yaptırmak,

şeklindedir.

Arabuluculuğa dair Türkiye ve Avusturya uygulamalarından daha farklı bir diğer mukayeseli hukuk uygulamasının Almanya olduğu görülmektedir. Almanya'da, sertifikalı (*zertifizierte*) ve sertifikasız (*einfach*) arabulucu ayrımı yapılmaktadır. Sertifikalı arabulucuların belli bir eğitimden geçmeleri, eğitim akabinde elde edilen sertifika²⁶ ile arabuluculuk mesleğini yerine getirmeleri söz konusu iken, sertifikasız arabuluculukta; arabulucunun bir eğitim alması söz konusu değildir²⁷. Bu ayrım neticesinde Almanya'da arabuluculuğu herkesin yapabileceğini, ancak MediatG kapsamında arabulucuya tanınan hak ve yükümlülüklerin ancak sertifikalı arabulucu ise uygulanabilirliğinin söz konusu olacağı belirtilmektedir²⁸. Almanya'da arabulucu olabilmek adına aranan koşullara dair Arabuluculuk Kanunu kapsamında münhasır bir düzenlemenin olmaması, MediatG'yi hem Avusturya düzenlemesi olan ZivMediatG'den hem de Türk düzenlemesi olan HUAK'tan ayırmaktadır.

2. Arabuluculuğun meslek olarak değerlendirilmesi

Arabuluculuğa dair getirilen tanımlamalar ve arabuluculuk görevinin yerine getirilmesine dair yasa koyucu tarafından oluşturulan kriterler nazara alındığında, arabuluculuğun bir meslek olarak kabul görüp görmeyeceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Arabuluculuğun meslek olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğinin belirlenmesindeki önem, iki farklı açıdan önem arz etmektedir. İlki, arabulucunun görevini yerine getirmesinde çizilen mesleki sınırlar, sorumluluklar, etik kurallar vs. olup, bu düzenlemeler arabulucunun hem haklarını koruma hem de yükümlülüklerini belirlemede önem arz eden başlıklar olmaktadır. İkinci olarak ise, arabuluculuk sürecine başvuran, uyuşmazlık tarafları açısından bu değerlendirmenin taşıdığı önemdir. Şayet arabuluculuğun bir meslek olarak kabul görmesi söz konusu olacaksa, uyuşmazlık taraflarının arabulucunun mesleğini gereği gibi ifa etmemesi nedeniyle ileride maruz kalabilecekleri zararlardan ötürü, kendilerini daha güvende hissetmeleri söz konusu olacak, keza arabuluculuğun tercih edilen bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olmasına da katkı

²⁵ § 9 ZivMediatG Abs. 1 "Anspruch auf Eintragung in die Liste der Mediatoren hat, wer nachweist, dass er

1. das 28. Lebensjahr vollendet hat,
2. fachlich qualifiziert ist,
3. vertrauenswürdig ist,
4. eine Haftpflichtversicherung nach § 19 abgeschlossen hat."

²⁶ § 5 Abs. 2 MediatG "6. madde uyarınca mevzuat tarafından belirtilen arabuluculuk eğitimini tamamlayan kimse, sertifikalı arabulucu olarak adlandırılmaktadır." şeklindeki düzenleme ile sertifikalı arabulucunun bir nevi tanımı yapılmaktadır.

²⁷ Almanya'da arabuluculuk eğitimleri için bkz. Ferhat Yıldırım, "Türk ve Mukayeseli Hukuk Düzenlemelerinde Arabulucu Olabilme Şartları ve Arabulucular Siciline Kayıt", *Arabuluculuğun Geleceği Sempozyumu, Bildiri Tam Metin Kitabı*, Ed. Ali Yeşilirmak ve Diğerleri, (İstanbul: Şenyıldız Yayıncılık, 2020), 492.

²⁸ Muratcan Bayraktar, "Alman ve Türk Hukuk Sistemlerinde Arabuluculuk Düzenlemelerine Genel Bakış", *İstanbul Barosu Dergisi*, (Temmuz-Ağustos 2015), 169; Tuğsavul Taşpolat, *Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde)*, 160.

sağlayacaktır²⁹. O nedenledir ki, arabuluculuğun münhasır bir “meslek mi?” yoksa avukatlığın yanında yapılan bir “yan uğraş mı?” olduğunun tespiti önem arz etmektedir.

A. Genel olarak meslek tanımı ve meslek tanımında gerekli olan kriterler

1. Genel olarak meslek kavramı

Meslek kavramına ilişkin farklı tanımlamalar yapılmış olmakla birlikte, bu tanımlamaların ortak bir paydada toplandıklarını görmek mümkündür. Nitekim Türk Dil Kurumu (TDK) tanımına göre meslek, belirli bir eğitim neticesinde kazanılan, sistematik bilgi ve beceriye dayanan, insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek, bunun karşılığında da para kazanmak için yapılan, kuralları önceden belirlenmiş olan iş, şeklinde tanımlanmaktadır³⁰.

Doktrinde de meslek tanımlamalarını görmek mümkündür. *Macdonald*, mesleği, “sosyal, kültürel ve ekonomik şartlardan etkilenen teknik özelliklere sahip belirli bir alandaki spesifik işler ve faaliyetler bütünü” olarak ifade etmektedir³¹. *Brown* ise, “mesleğin sanayi toplumlarında kişinin hayatını kazanmak ve geçimini sağlamak için sürekli çalıştığı iş veya fikir alanı” olarak betimlemiştir³². *Marshall*, “toplumsal değişimin bir sonucu olarak ev eksenli işlerden ayrılan iktisadi bir rol” olduğundan bahsetmiştir³³. *Giddens* ise, “sanayi toplumlarında ortaya çıkan insanların üzerinde anlaştıkları iş alanları” olarak tanımlamıştır³⁴. Türk doktrininde ise, *Kösekeya* tarafından, bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve beceri gerektiren, kuralları belirlenmiş, karşılığında para kazanmak (geçimi sağlamak) için yapılan iş, şeklinde tanımlanmıştır³⁵. *Eryetiş*, kişinin yaşamını idame ettirmesi için yaptığı ve bir eğitim ve çaba neticesinde kişilerin gerçekleştirdiği iş, şeklinde tanımlamıştır³⁶. Mesleğe ilişkin tanımlamaları çeşitlendirmek elbette mümkündür.

2. Meslek tanımında gerekli olan kriterler

Mesleğe ilişkin yapılan tanımlamalara bakıldığında, benzer kriterlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu kriterler meslek tanımının ortaya çıkmasında ve yapılan uğraşın meslek olup olmadığının tespitinde önemli rol oynamaktadırlar. Bir uğraşın meslek olarak tanımlamak, kabul etmek için gerekli olan kriterler nelerdir? sorusuna literatürde sosyologlar tarafından, farklı meslekleşme modellerine ilişkin yanıtlar verildiği görülmektedir.

Gordon, bir işin meslek olarak kabul görebilmesi için gerekli unsurları; süreklilik, geçim şekli olması (ücret karşılığı yapılmalı), sistematik bir bilgiye dayanması, mesleğin eğitimi olmalı ve kişisel beceriye dayanması, mesleki davranış standartları, etik kuralların mevcudiyeti şeklinde sıralamaktadır³⁷.

²⁹ Nitekim ZivMediatG’deki arabulucular siciline kaydolma şartları arasında sorumluluk sigortasının yapılmasını zorunlu kılma nedeni de bu amaca hizmet etmekte ve arabuluculuğun bir meslek olarak kabul görüldüğünün dışı yansımaları olarak yorumlanabilmektedir.

³⁰ Bkz. TDK Sözlük <https://sozluk.gov.tr> (E. T. 20.03.2024).

³¹ Mehmet Umut Tuncer, *Türkiye’de Halkla İlişkilerin Meslekleşme Standartları: Akademisyenler ve Uygulayıcılar Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz*, (Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010), 3.

³² Tuncer, *Türkiye’de Halkla İlişkilerin Meslekleşme Standartları: Akademisyenler ve Uygulayıcılar Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz*, 3.

³³ Tuncer, *Türkiye’de Halkla İlişkilerin Meslekleşme Standartları: Akademisyenler ve Uygulayıcılar Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz*, 3.

³⁴ Tuncer, *Türkiye’de Halkla İlişkilerin Meslekleşme Standartları: Akademisyenler ve Uygulayıcılar Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz*, 3.

³⁵ Fatih Kösekeya, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Mesleki Sorumluluk Sigortası*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 5.

³⁶ Muharrem Vedat Eryetiş, “Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik”, *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Sayı 44, (Ekim 2016), 10 vd.

³⁷ Robert Aeron Gordon vd., *Higher Education in Business*, (Columbia University Press, 1959), 73.

Caplow'a göre bir işin meslek olarak değerlendirilebilmesi için gerekli unsurları; tam zamanlı bir iş olması, yapılan işin çerçevesinin mevzuatla çizilmiş olması, iş ile ilgili eğitim veren kurumların olması, etik kodların olması, meslek birliği kuruluşlarının olması şeklinde belirtilmiştir³⁸.

Milerson, literatürde *Caplow* ve *Gordon*'un unsurlarına benzer altı kriteri kabul etmektedir. Bu unsurlar; yetenek, teorik ve pratik eğitim hem teorik hem de pratikte yeterlilik gösterebilme, etik kurallar, kamu yararına hizmet ve meslek örgütleri oluşturabilme şeklindedir³⁹.

Literatürdeki meslek unsurlarına ilişkin değerlendirmeler, birbirlerine benzerlik göstermekle birlikte, her bir savunucu bir diğerine nazaran farklı unsuru ön plana çıkartarak mesleğe dair unsurları tespit etmeye çalışsa da netice olarak tüm unsurların belirli başlıklar altında toplandığını görmek mümkündür. Buradan hareketle, meslek tanımında esas olan kriterlerin;

- Uzmanlık
- Eğitim
- Toplumsal Fayda
- Dernekleşme
- Etik

ana başlıkları altında toplamak isabetli olacaktır⁴⁰.

3. Arabuluculuk ve meslek tanımına ilişkin belirleyici kriterlerin uyumu

2012 yılında hukuk sistemimize giren arabuluculuk uygulaması gün geçtikçe popülerliğini artırmaktadır. Arabulucu sayısında yaşanan artış bu durumun en önemli verisidir. Yaklaşık on altı bin arabulucu olduğu nazara alındığında, arabuluculuğun yıldızı parlayan bir meslek olduğundan bahsetmek gerekecektir. Ancak bu kaniya varmadan önce meslek tanımı için gerekli olduğunu tespit ettiğimiz kriterlerin arabuluculuk açısından ne denli örtüştüğünü belirlemek isabetli olacaktır.

İlk olarak "uzmanlık kriteri" açısından arabuluculuğu yorumlamak gerekirse, arabuluculuğun bir uzmanlık bilgisi gerektirdiği tartışma götürmemektedir. Arabulucunun sicile kaydı için gerekli şartlar içerisinde her ne kadar hukuk fakültesi mezunu olma şartı aranmış olsa da arabuluculuk özelinde de ayrı bir uzmanlığın gerektiğinden bahsetmek isabetli olacaktır. Arabulucunun arabuluculuk sürecinde uyguladığı kendine özgü teknik ve sistemler uzmanlık gerektiren durumlardır. Arabuluculuk sürecine ilişkin, gerekli olan yanında ayrıca, özel alanlara ilişkin arabuluculuk uygulamasının varlığı da belli bir uzmanlık kriterinin olduğunu bizlere göstermektedir. İlk olarak 2017 yılında yapılan yasa değişikliği⁴¹ ile iş uyuşmazlıklarından kaynaklanan ihtilaflarda zorunlu arabuluculuk uygulaması ile sistemimize dahil olan uzman arabuluculuk eğitimleri ve bunların sertifikasyonu, alanda uzmanlık gerektirdiğinin bir diğer göstergesidir. Söz konusu uzmanlıklar akabinde ticaret uyuşmazlıklarında⁴², tüketici uyuşmazlıklarında⁴³ uygulanır hale gelmiş ve bu alanda arabuluculuk faaliyetinde bulunmak isteyen arabulucuların "uzmanlık eğitimi" almaları gerektiği belirtilmiştir. Arabuluculuk Daire Başkanlığı bu temel uzmanlık alanlarının dışında ayrıca özel uzmanlık alanları (enerji, sigorta, spor vs. gibi) da oluşturmuş, bu alanlarda da arabulucuların uzmanlık kazanmalarına imkan sağlamıştır. Uzmanlık kriteri açısından arabuluculuk yorumlandığında bu şartın sağlandığını söylemek mümkündür.

³⁸ Theodore Caplow, *The Sociology of Work*, (University of Minnesota Press, 1954), 3-8.

³⁹ Tuncer, *Türkiye'de Halkla İlişkilerin Meslekleşme Standartları: Akademisyenler ve Uygulayıcılar Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz*, 9.

⁴⁰ Kösekaya, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Mesleki Sorumluluk Sigortası*, 5.

⁴¹ 25.10.2017 tarih ve 30221 sayılı Resmi Gazete bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171025-8.htm> (E. T. 12.03.2024).

⁴² 19.12.2018 tarih ve 30630 sayılı Resmi Gazete bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181219-1.htm> (E. T. 20.03.2024).

⁴³ 28.07.2020 tarih ve 31199 sayılı Resmi Gazete bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200728-14.htm> (E. T. 20.03.2024).

Arabuluculuğun bir meslek olarak yorumlanıp yorumlanamayacağı tespitinde ele alınacak olan bir diğer kriter "eğitim kriteri"dir. Bu açıdan durum ele alınacak olursa; HUAK md. 20 uyarınca arabulucular siciline kayıt koşulları tahdidi olarak sayılmaktadır. Sayılan bu koşullardan bir tanesi de yapılacak olan yazılı sınavda başarılı olmaktır. Arabulucu adayının bu yazılı sınava girebilmesi ancak ve ancak alınacak arabuluculuk temel eğitimini tamamlaması ile mümkündür. Bir diğer deyişle, arabuluculuk temel eğitiminin tamamlanması, arabuluculuk sınavına girmenin ön koşuludur. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği (HUAKY) md. 32 uyarınca arabuluculuk temel eğitime ilişkin ayrıntılı düzenleme getirmektedir. İlgili hüküm uyarınca söz konusu eğitimin teorik ve pratik olarak yapılacağı, derslerin saatleri, derslere devamlılık, yenileme eğitimleri vs. kaleme alınmıştır. Arabuluculuk eğitiminin, sadece arabulucu olmak adına gerçekleştirilecek olan sınavın ötesinde, getirilen yenileme eğitimleri ile süreklilik arz eden bir durum olduğu tartışma götürmemektedir. Arabulucu, sınavı geçse ve sicile kaydolsa dahi, sürekli olarak kendisini güncelleyecek ve süreklilik arz eden eğitime devam edecektir. Arabulucuya getirilen bu yükümlülük mevzuat ile güvence altına da alınmıştır. Verilen eğitim, eğitim içeriği ve konu başlıkları, arabuluculuğa özgü bir eğitimin varlığı, arabuluculuğun farklı bir şekilde konumlanmasını sağlamaktadır. Arabuluculukta eğitim kriterine ilişkin yaptığımız açıklamalar nazara alındığında, meslek kriterlerinden biri olan eğitim unsurunun da sağlandığı görülmektedir.

"Toplumsal fayda" unsuru açısından arabuluculuğu ele aldığımızda, bu unsurun arabuluculuğun oluşturulmasında, felsefesinde ve yasal düzenlemelerin kaleme alınmasında yer aldığını görmekteyiz. Nitekim bu durum 6325 sayılı HUAK'ın gerekçesine ilişkin Adalet Komisyonu Raporlarında " *Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle uyuşmazlıkların çözümü son yıllarda pek çok ülkenin kanun koyucularını meşgul etmektedir. Uyuşmazlıkların dava yolu ile çözümü yerine tarafların kendi iradeleri ile uzlaşarak uyuşmazlığa son vermeleri, toplumsal barışın korunması açısından tercih sebebi sayılmaktadır. Bu yolların geniş kapsamlı ve etkin bir biçimde işlerlik kazanması mahkemelerin iş yükünün azalmasına katkı sağlayacaktır.*" şeklinde belirtilmiştir. Arabuluculuk süreci ile tarafların birbirini anlamaları, empati duygularını geliştirmeleri, iletişimin önemini kavramaları ve sorunlarına yönelik karşılıklı müzakerede bulunarak çözümü bizzat kendilerinin üretme çabasına girmeleri söz konusudur ki bu durum da toplumsal faydaya hizmet etmektedir. Arabuluculuk açısından toplumsal fayda kriterinin varlığından bahsetmek tartışma götürmemektedir.

"Dernekleşme ya da mesleki örgütlenme" de arabuluculuğun meslek olarak kabul edilip edilmeyeceği meselesindeki bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Arabuluculuk Daire Başkanlığı nezdinde arabulucular siciline kayıtlı olarak arabulucular faaliyet göstermektedirler. Arabuluculara özgü, bir avukatlıkta, bir hekimlik mesleğinde olduğu gibi bir oda ya da birlik kurulumu söz konusu değildir. Ancak 2012 yılından bu yana hukuk sistemimizde olan arabuluculuk uygulamasında arabuluculuk dernekleri ve arabuluculuk merkezlerinin kurulması yönünde önemli adımlar atılmış ve geçen on yıllık süreç içerisinde bir hayli yol katedilmiştir. İlerleyen süreçlerde özellikle arabuluculuk merkezlerinin yasal bir zemine dayandırılması hususunda çalışmaların hız alacağı ve yeni düzenlemelerin getirileceği kanaati yüksektir. Dernek ya da mesleki örgütlenme unsuru açısından hali hazırda arabuluculukta bir yapılanma olmasa da bu yönde bir çalışmanın olması ve duyulan ihtiyacın dile getiriliyor olması, bu unsurun da sağlanması ya da sağlanıyor olması açısından önemlidir.

Son olarak ilgili alana özgü "etik" ilkeler ve kodların mevcudiyeti. Her meslek alanında olduğu gibi arabuluculuğun da bir meslek olarak yorumlanması söz konusu olacaksa, etik kurallara ilişkin bir düzenlemenin olup olmadığını nazara almak kaçınılmaz olacaktır. Mesleki etik kuralları, ilgili mesleğe yönelik etik sınırları ve çerçeveyi belirleyen, kurallar bütünüdür. Arabuluculuk özelinde de

Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından Türkiye Arabulucular Etik Kuralları kabul edilmiştir⁴⁴. Türkiye Arabulucular Etik Kurallarının üç temel amaç taşıdığı görülmektedir. Bunlar; arabuluculara mesleklerinin icrasında rehberlik etmek ve yol göstermek, arabuluculuğa başvuran tarafları bilgilendirmek ve onların korunmasını sağlamak, barışçıl bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuğa toplum tarafından duyulan kamu güvenini arttırmaktır. Etik kuralların varlığı ve bu etik kuralların hizmet ettiği temel amaçlar nazara alındığında, arabuluculuk açısından bu unsurun da var olduğu, bu açıdan da arabuluculuğun bir meslek olarak kabul görebileceğini söylemek mümkündür.

Türk doktrininde arabuluculuğun bir meslek olmadığı, avukatlık mesleği yanında bir yan uğraş olduğunu ileri süren görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Arabulucu olmak ve arabulucular siciline kaydolabilmek için gerekli olan koşullardan biri de hukuk fakültesi mezunu olmaktır. Ancak bu şartın, arabuluculuğun avukatlık yanında bir uğraş gibi okunmasına sebep olmaması gerektiği kanısındayız. Dünyadaki arabuluculuk uygulamalarından farklı olarak Türkiye özelinde arabuluculuğun hukuk eğitimi sonrası yapılması arabuluculuğun da diğer hukuk mezunları tarafından yapılabilecek meslek grubu içerisine dahil etmekten öteye gitmemelidir. Hukuk fakültesi mezunu nasıl hakim, savcı, noter olabiliyor ve bu meslekleri yapabilmesi için hukuk fakültesinden mezun olması şart kılınıyorsa, arabuluculuk için de böyle bir şartın getirilmesi, arabuluculuğu ancak ve ancak hukuk fakültesi mezunlarının yapabileceği işler sınıfına dahil edebilir, yoksa avukatlığın bir yan uğraşı olarak kabul edilmesini sağlamamaktadır.

Kaldık ki, arabuluculuğun münhasır bir meslek olarak kabul görmesine imkan verecek birçok argüman bulunmaktadır. Bu argümanların birkaçını sayacak olursak;

- Yasal düzenlemelerde (HUAK ve HUAKY'de) arabuluculuk ve arabulucuya dair tanımlamalara yer verilmiş olması,
- Arabulucu olabilme ve sicile kaydolma şartlarının kendine özgü bir katalog getirmesi ve bunu özel bir yasa olan HUAK'ta kaleme almış olması,
- Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Daire Başkanlığı nezdinde tutulan, kendine özgü bir arabulucular sicilinin olması,
- Arabulucu olabilme için aranan kriterlerden biri, ilgili kurumlardan arabuluculuk eğitimi almış olma ve bu eğitim neticesinde gerçekleşen sınavdan başarılı olunması,
- Arabuluculuk mesleğine özgülenen Türkiye Arabulucular Etik Kurallarının düzenlenmiş olması,
- Arabulucunun harcadığı emek ve mesainin karşılığı hak kazanacağı olan ücrete yönelik düzenlemeleri içeren ve arabuluculuğa özgülenen Arabulucu Asgari Ücret Tarifesinin varlığı,
- Avukatlık Kanunu (AvK)⁴⁵ kapsamında, avukatlıkla bağdaşan işler arasında yasa koyucunun "arabuluculuk" mesleğini saymış olması
- Dava şartı arabuluculuk uygulaması sonucunda tesis edilen ve akabinde de alt türlerle zenginleştirilen uzman arabuluculuk uygulamasının varlığı,
- Mukayeseli hukuk açısından uygulamada var olan ancak henüz Türk hukuk sisteminde olmayan arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmek ve sicile kaydolmak için gerekli olan şartların içerisinde mesleki sorumluluk sigortasının aranıyor olması,

halleri tahdidi olmamakla birlikte, arabuluculuğun bir meslek olarak kabul görülmesi gerektiğinin en temel gerekçeleri olarak kabul edilebilir.

⁴⁴ Arabulucular Etik Kurallar için bkz. Arabulucu Daire Başkanlığı

<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/13032023103745Türkiye%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kurallari.pdf> (Erişim 25 Nisan 2024).

⁴⁵ Av.K. md. 12, f. 1 (d) uyarınca: "*Hakemlik, arabuluculuk, tasfiye memurluğu, yargı mercilerinin veya adli bir dairenin verdiği herhangi bir görev veya hizmet*".

3. Arabuluculuğun meslek olarak kabul görüp görmediği: Uygulamada arabulucuların "Arabuluculuğu mesleki açıdan değerlendirmelerine ilişkin" kısa bir inceleme

Arabuluculuğun bir meslek olarak kabul görüp görmeyeceğine dair teoriye ilişkin yaptığımız açıklamaların dışında, bizzat uygulayıcı arabulucuların, arabuluculuğu bir meslek olarak kabul etmediklerinin belirlenmesi, çalışmanın tam anlamı ile amacına varması için kıymetlidir. Bu bağlamda tez çalışmamızın konusuna dair yapmış olduğumuz araştırma içerisinde arabuluculara yönelttiğimiz "Arabuluculuk sizce bir meslek midir? Neden?" sorusunun yanıtlarına ve neticede çıkan verilere, yorumlara burada değinmek kanımızca isabetli olacaktır.

Türkiye-İstanbul (Avrupa-Anadolu)'da aktif olarak (ihtiyari-dava şartı) arabuluculuk yapan 30 arabulucu (katılımcı) ile yapılan görüşmelerde kendilerine arabuluculuğu bir meslek olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Katılımcılara yöneltilen bu soru, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Doktora programında yürütülen "Arabulucu Mesleki Sorumluluk Sigortası: Bir Uygulama" isimli doktora tezinin araştırma kısmında katılımcılara yöneltilen 10 adet açık uçlu sorulardan bir tanesi olup, makale konusu ile ilintili olduğu için burada sınırlı olarak sonuçlarına ve analizlerine yer verilmiştir.

A. Araştırma yöntemi

Çalışmada niteliksel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Adalet Bakanlığı, Arabuluculuk Daire Başkanlığı bünyesindeki resmi arabulucular siciline kayıtlı olan, İstanbul (Avrupa-Anadolu)'da aktif olarak arabuluculuk (ihtiyari- dava şartı) yapan arabulucular araştırmanın analiz birimini ve araştırma evrenini oluşturmaktadır. Çalışmada yeterli sonuca varmak ve analiz yapabilmek adına 30 arabulucu örnekleme yeterli görülmüş ve kendileri ile veri toplama yöntemi olarak derinlemesine görüşmeler yapılmış, on adet açık uçlu soru sorulmuştur. Elde edilen veriler, nitel ve nicel analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

B. Veri analizi

Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmış aynı zamanda da katılımcıların kavramsallaştırmadaki temel eğilimlerini tespit edebilmek adına içerik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılmış, bu görüşmeler neticesinde elde edilen ses kayıtları deşifre edilerek metin haline getirilmiş ve bu metinlerin incelenmesinde de içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Tematik içerik analizi ile katılımcıların belirli mesajlarını barındıran kelime ve kelime grupları analiz edilerek verilere ulaşılmıştır.

C. Araştırma sonucu

İstanbul (Avrupa-Anadolu)'da aktif olarak faaliyet gösteren 30 katılımcının (arabulucunun) yer aldığı ve derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak kendileri yöneltilen açık uçlu sorulardan biri olan "Arabuluculuk bir meslek midir? Neden?" sorusuna dair verilen yanıtlar ve bu yanıtlara ilişkin yapılan analizler şu şekildedir;

30 katılımcıdan 26 katılımcı (%83) arabuluculuğu bir meslek olarak gördüğünü ifade etmiş, 4 katılımcı (%13) ise meslek olmadığını belirtmiştir. Katılımcı arabulucuların, arabuluculuğu meslek olarak kabul edilip etmemelerinde belirledikleri kriterler, vurguladıkları temalar nazara alındığında, çalışmanın önceki başlıklarında incelediğimiz ve tespit ettiğimiz meslek için gerekli kriterler ile benzerlik göstermektedir. Arabuluculuğu meslek olarak kabul edenlerin gerekçelerinde, bir uğraşın meslek olarak kabul edilmesinde nazara alınacak genel geçer unsurların dile getirildiği görülmekte iken, meslek olarak kabul görmeyenlerde, ana faktörün elde edilen kazancın geçimi sağlayacak derecede yeterli olmadığı, şeklinde dile getirilmiştir.

Tablo 1. "Arabuluculuk Bir Meslek Midir?" Sorusuna İlişkin Yüzdeler Dağılımı

Arabuluculuğu Meslek Olarak Gören		Arabuluculuğu Meslek Olarak Görmeyen	
Katılımcı Sayısı	Oran	Katılımcı Sayısı	Oran
26	%83	4	%13

Katılımcılar öncelikle arabuluculuğu meslek olarak tanımlarken, "arabuluculuk mesleğinin farklı teknikler uyguluyor" olması noktasına dikkat çekmektedirler. Katılımcılar, arabuluculuk mesleğinin özellikle avukatlıktan farklı olduğunu, avukatlık ve arabuluculuk mesleğini aynı anda yürüten katılımcıların, avukatlıkta kullandıkları teknikleri arabuluculukta kullanamadıklarını, o nedenle ki, arabuluculuğun avukatlıktan farklı bir meslek olarak kabul görmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Keza, arabuluculuğun farklı teknikler kullanılan, kendine özgü bir yol olması HUKAK kapsamında da vurgulanmaktadır. Katılımcı arabulucuların, arabuluculuğu meslek olarak görmelerinde vurguladıkları bir diğer nokta ise, arabulucu olabilmek için "kendine özgü bir eğitim sürecinin olması" ve bu eğitim sürecinin tamamlanması akabinde de "özel sınava tabi tutulma" gösterilmektedir. Özellikle bazı meslek kolları için de o mesleği icra edebilmek için belirli sınavların geçilmesi söz konusu olduğundan, arabuluculuğun da bu meslekler gibi sırf arabulucu olabilmek ve sicile kaydolabilmek adına özel bir eğitim ve sınava tabi tutulmasının arabuluculuğun başlı başına bir meslek olarak kabul edilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Arabuluculuğun meslek olarak kabul edilmesinde katılımcıların nazara aldıkları bir diğer unsur ise, arabuluculuğun icra edilmesiyle bir "gelir, kazanç elde etmiş olma"larıdır. Meslek kişinin yaşamını idame ettirmesindeki önemli vasıtalarından biridir. O nedenle ki elde edilecek olan kazancı, geliri meslek olup olmadığını nazara alırken bertaraf edebilmek mümkün değildir. Nitekim anket çalışmasında da arabulucular, arabuluculuğu bir gelir, kazanç elde etmeleri gerekçesi ile meslek olarak görmekte olduklarını belirtmişlerdir. Arabuluculuğun kendine özgü "etik kurallarının olması" katılımcılar tarafından vurgulanan bir diğer unsur olmuştur. Katılımcılar, bir meslekten bahsedebilmek için, o mesleğe özgü meslek etik kurallarının olması gerektiğini, böylece hem mesleği icra edenlere rehber olması hem de mesleğin toplumdaki saygınlığının ve itibarının sağlanmasının mümkün olabileceğine dikkat çekmiştir. Nitekim çalışmamızın önceki başlıklarında, Türkiye'deki arabulucular için de Arabuluculuk Daire Başkanlığı nezdinde Türkiye Arabulucular Etik Kurallarının belirlendiğinden bahsetmiştik. Etik kurallara dair düzenlemelerin olması özellikle çalışmaya katılan arabulucular açısından da arabuluculuğun meslek olarak kabul edilmesi gerektiğinin bir gerekçesi olarak bildirilmiştir. Arabuluculuk faaliyetini yerine getiren arabulucunun, "emeğinin karşılığını vergilendirmek zorunda olması" da katılımcılar tarafından arabuluculuğun meslek olarak kabul edilmesindeki bir neden olarak gösterilmiştir. Arabulucuların pratikte, ayrı bir makbuz kemeleri ve kazançlarını vergilendirmeleri yükümlülüğünün olması, vergi kayıtlarının olması, arabuluculuğun bir meslek olarak kabul edilmesinin doğal sonucu olarak belirtilmiştir. Katılımcılara göre arabuluculuğun meslek olup olmadığını belirleyici son kriter ise, "arabuluculara özgü bir sicilin tutuluyor olması"dır. Sadece bu sicile kayıtlı olanların arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmesi, arabuluculuğu bir meslek olarak görmeye önemli bir neden olarak yorumlanmaktadır.

Anket çalışmasında yer alan katılımcılar tarafından kullanılan ve tekrar edilen unsurların sayısını ve yüzdeler oranlarını tabloya dönüştürdüğümüzde şu veriler karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2- Arabuluculuğu Meslek Olarak Tanımlamada Kullanılan Unsurlar

Unsurlar	İfadeyi Kullanan Katılımcı Sayısı	%
Avukatlık mesleğinden farklı tekniklerin uygulanıyor olması	19	36.54
Kendine özgü bir eğitiminin ve sınavının olması	11	21.15
İcra ederken gelir elde edilmesi	8	15.38
Kendine özgü temel şartlarının olması	6	11.54
Etik kuralları olması	3	5.77
Kendine özgü vergi kaydının olması (ayrı makbuz kesilmesi)	3	5.77
Kendine özgü bir sicilin olması	2	3.85
Toplam	52	100.00

Sonuç

2012 yılında hukuk sistemimize dahil olan ve aradan geçen on iki yılda oldukça yol alan arabuluculuk uygulaması, özellikle 2017 yılında dava şartı arabuluculuk uygulaması ile daha bilinir kılınmıştır. Akabinde farklı uyuşmazlık türleri için dava şartı arabuluculuk uygulamasının kapsamının genişletilmesi, arabuluculuğu, hukuk fakültesi mezunu 5 yıllık deneyime sahip olan hukukçular açısından da cazip kılmış ve arabulucu olma isteğini ilk uygulanmaya başlandığı zamana oranlara göre yükseltmiştir. Günümüzde on altı bine yakın arabulucu olduğu nazara alındığında, arabuluculuk yıldızı parlayan ve gün geçtikçe de parlayacak yeni bir meslek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk uygulamasında yabancı uygulamalardan farklı olarak, arabuluculuğun sadece hukuk fakültesi mezunları tarafından yapılabiliyor olması, doktrinde de çeşitli görüşlerin ileri sürülmesine neden olmuştur. Nitekim ileri sürülen görüşlerden biri de, arabuluculuğun sadece hukukçular tarafından yapılıyor olması ve arabuluculuk mesleğinin avukatlar tarafından ifa ediliyor olmasından hareket ederek, arabuluculuğun bir meslek olmadığını, avukatlık yanında bir yan uğraş olduğu şeklindedir. Arabuluculuğun meslek olmadığına dair görüşün argümanları isabetli olmayıp, arabuluculuğun bir yan uğraş olarak kabul edilmesi isabetli olmayacaktır. Hem mesleğe dair kriterler dikkate alındığında hem de bu kriterlerin bizzat arabuluculuk mesleği özelinde sağlaması yapıldığında, karşılık bulduğu net şekilde görülmektedir. Bunun yanında, uygulayıcı arabulucularla yapılan görüşmeler, arabulucuların bizzat yaptıkları işi başlı başına bir meslek olarak gördüklerini ve bu söylemlerini destekler mahiyette arabuluculuk mesleğini tanımlarken kullandıkları unsurların genel geçer meslek unsurları ile örtüştüğünü, göstermektedir. Tüm bu açıklamalardan hareket ederek arabuluculuğun bir meslek olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Arabuluculuğun meslek olarak değerlendirmesinin önemi, arabuluculuk mesleğinin korunması, saygınlığının, tanınırlığının artması hususlarında kendisini göstermektedir. Özellikle arabuluculuk gibi uluslararası arenada karşılık bulduğu nazara alındığında, meslek olarak kabulünün önemi bir kez daha anlaşılabilir. Bahsedilen hususların yanında, meslek olmanın meslek mensuplarına getirdiği avantajların arabuluculara sağlanması, ayrıca mukayeseli hukuk uygulamalarında var olan arabulucu mesleki sorumluluk sigortası gibi sadece bu alana özgü mesleki risklere karşı koruma sağlayan çeşitli enstrümanların kullanımı, diğer önemli getiriler olarak ifade edilebilir.

Bu çalışma ile, arabuluculuğun meslek olarak genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Arabuluculuğun mesleki açıdan değerlendirilmesinde hem literatürdeki açıklamalar teorik olarak irdelenmiş hem de arabulucularla görüşme gerçekleştirerek bir veri elde edilmiş, veriler analiz edilerek bir sonuca varılmıştır. Literatürdeki açıklamalar, mesleğe dair belirtilen kriter ve unsurlar ile uygulamadan arabulucuların katılım sağladığı araştırma nihayetinde elde edilen veriler üzerinde yapılan analizlerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Amtsblatt der Europäischen Union <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:de:PDF> Erişim 10.03.2024.
- Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Güncel Arabulucular Listesi, <https://adb.adalet.gov.tr/home/arabuluculistes> Erişim 20.04.2024.
- Arabulucu Daire Başkanlığı Etik Kuralları, <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/13032023103745Türkiye%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kuralları.pdf> Erişim 25.4.2024.
- Bayraktar, Muratcan. "Alman ve Türk Hukuk Sistemlerinde Arabuluculuk Düzenlemelerine Genel Bakış", *İstanbul Barosu Dergisi*, (Temmuz- Ağustos 2015), 151- 173.
- Behme, Caspar. "Rechtliche Grenzer der Konfliktlösung durch Mediation Wirksamkeit der Mediationsvereinbarung Dispositionsbefugnis. der Parteien, Durchführung des Verfahrens", *Deutscher Anwaltsblatt (AnwBl)*, München (Januar 2017), 16- 22.
- Bercovitch, Jacob. "Internatonal Mediation", *Journal of Peace Research*, Vol. 28, No. 1, (February 1991), 3- 6.
- Brown, Kent L. "Confidentiality in Mediation", *Journal of Dispute Resolution*, Volume 1991, Issue 2, (July 1991), 307- 334.
- Bundesministerium der Justiz <https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/MediationsG.pdf> Erişim 10.03.2024.
- Caplow, Theodore. *The Sociology of Work*, University of Minnesota Press, 1954.
- Duss-Von Werdt, Joseph. *Einführung in Mediation*, Heidelberg: Carl-Auer Verlag, 2011.
- Dür, Orhan. *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*, Ankara: Adalet Yayınları, 2017.
- Eidenmüller, Horst vd. *Mediationsrecht*, Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2013.
- Ekmekçi, Ömer Vd. *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Erol, Muhammet. *Türk Hukukunda Arabuluculuk ve Teşkilatlanması*, Ankara Adalet Yayınevi, 2018.
- Ersen Perçin, Gizem. "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri", *Public and Private International Law Bulletin*, Volume 31, Issue 2, (Eylül 2012), 177- 201.
- Eryetiş, Muharrem Vedat. "Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik", *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Sayı 44, (Ekim 2016), 1-17.
- Ferz, Sascha. *Mediation, Außergerichtliche Streitbeilegung*, Wien: LexisNexis Verlag, 2023.
- Fritz, Roland vd. *Handbuch zum Mediationsgesetz*, Hürth: Luchterhand Verlag, 2020.
- Fuchshuber, Christian. *Mediation im Zivilrecht, Neue Wege der Konfliktlösung*, Wien: Lexis Nexis, ARD Orac 2004.
- Gordon, Robert Aeron vd. *Higher Education in Business*, Columbia University Press, 1959.

- Greger, Reinhard vd. *Recht der alternativen Konfliktlösung*, München: C.H. Beck Verlag, 2016.
- Ildır, Gülgün. *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Jung, Martin vd. *Mediation am Bauk- Wirkung und Methode*, Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag 2022.
- Kısmet Kekeç, Elif. *Arbuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*, Ankara: Adalet Yayınları, 2014.
- Kıyak, Emre. *Dönüştürücü Arbuluculuk Problem Çözücü Arbuluculuk ile Uyumlaştırılması*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Knapp, Dietmar. *Grundzüge des Mediationsrechts*, Wien: Linde Verlag, 2012.
- Kösekaaya, Fatih. *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Mesleki Sorumluluk Sigortası*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Lutkehaus, Isabell vd. *Basiswissen Mediation*, Frankfurt am Main: Wolfgang Metzner Verlag, 2020.
- Oboth, Monika vd. *Mediation für Dummes*, Weinheim: Wiley-VCH Verlag, 2014.
- Özmumcu, Seda. *Uzak Doğu'da Arbuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arbuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Rabe, Christine Susanne vd. *Mediation Grundlagen, Methoden, rechtlicher Rahmen*, Heidelberg: Springer Verlag, 2014.
- Resmi Gazete, 25.10.2017 tarih ve 30221 sayı
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171025-8.htm> Erişim 12.03.2024.
- Resmi Gazete, 19.12.2018 tarih ve 30630 sayı,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181219-1.htm> Erişim 20.03.2024.
- Resmi Gazete, 28.07.2020 tarih ve 31199 sayı,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200728-14.htm> Erişim 20.03.2024.
- Sonnenleitner, Karin. *Wege aus dem Konflikt Mediation Schlichtung- Gericht*, Graz: Uni Press Graz Verlag, 2015.
- Şıpka, Şükran. "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arbuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 12, (Eylül 2007), 163-175.
- Taşpolat Tuğsavul, Melis. *Türk Hukukunda Arbuluculuk (6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arbuluculuk Kanunu Çerçevesinde)*, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2012.
- TDK Sözlük. <https://sozluk.gov.tr> Erişim 20.03.2024.
- Tuncer, Mehmet Umut. "Türkiye'de Halkla İlişkilerin Meslekleşme Standartları: Akademisyenler ve Uygulayıcılar Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya 2010.
- UNCITRAL, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu, <https://rm.coe.int/uncitral-ticari-tahkim-model-kanunu/1680a72db8> Erişim 06.04.2024
- Wall, James A. vd. "Mediation A Current Review and Theory Development", *The Journal of Conflict Resolution*, Vol 45/3., (June 2001), 370- 391.

Wanderer, Ulrich. *Praxisbuch Mediation, Falldokumentationen und Methodik zur Konfliktlösung*, München: C.H. Verlag, 2020.

Weber, Anke vd. *Etymologie des Begriffes Mediations Handbuch Mediation*, Wien: WEKA Verlag, 2012.

Weiler, Eva vd. *Praxisbuch Mediation, Falldokumentationen und Methodik zur Konfliktlösung*, München: C.H. Verlag, 2020.

Yazıcı Tıktık, Çiğdem. *Arbuluculukta Gizliliğin Korunması*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Yıldırım, Ferhat. *Avusturya ve Türkiye'de Hukuk Uyuşmazlıkları Arbuluculuk Kanunu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.

Yıldırım, Ferhat. *Arbuluculuk ve Ombudsmanlık*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

Yıldırım, Ferhat. "Türk ve Mukayeseli Hukuk Düzenlemelerinde Arbulucu Olabilme Şartları ve Arbulucular Siciline Kayıt", *Arbuluculuğun Geleceği Sempozyumu, Bildiri Tam Metin Kitabı*, Ed. Ali Yeşilirmak ve Diğerleri, İstanbul: Şenyıldız Yayıncılık, (2020), 63- 87.

Makale Bilgi Formu

Yazarın Notu: Bu çalışma Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sigortacılık Anabilim Dalı, Sigortacılık Doktora Programı kapsamında hazırlanmış olan "Arbulucu Mesleki Sorumluluk Sigortası" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

Yazarın Katkıları: Makale tek yazarlıdır. Yazar makalenin son halini okuyup onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.